

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора

Тимчук Людмили Іванівни

на дисертаційне дослідження Пастушок Ольги Іванівни

«Розвиток системи освіти дорослих у Польщі (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)», представлене на здобуття наукового ступеня

кандидата педагогічних наук зі спеціальності

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність рецензованого дослідження беззаперечна з огляду на сучасні позитивні тенденції творення в Україні державної політики в галузі освіти дорослих. Ми є очевидцями і учасниками активних процесів, спрямованих на інституалізацію освіти дорослих як сфери суспільного життя, складової неперервної освіти і сфери професійної діяльності. Новим Законом України «Про освіту» 2017 р. офіційно закріплено статус освіти дорослих як самостійної ланки системи освіти, заявлено про початок роботи над спеціальним галузевим законом про освіту дорослих, що оптимістично окреслює перспективи розвитку галузі в нашій країні. Інноваційним є введення андрагогічних дисциплін у зміст підготовки спеціалістів людинорієнтованих професій, запровадження окремої спеціалізації у вищих навчальних закладах.

Важливими індикаторами професіоналізації освіти дорослих також є започатковані масштабні наукові дослідження. У зв'язку з цим відзначаємо безумовною перевагою рецензованої дисертації виконання її в рамках комплексної теми науково-дослідної роботи відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України («Теорія і практика особистісного і професійного розвитку дорослого населення»), що підтверджує актуальність дослідження, своєчасність і відповідність пріоритетам розвитку сучасної науки і освіти.

Взявши за основу аргументи актуальності освіти дорослих в Україні, авторка толерантно обумовлює доцільність урахування досвіду зарубіжних країн, які досягли успіхів у цій галузі, зокрема Польщі. Чітко сформульованими і зрозумілими, відповідно, є вихідні позиції даного дослідження – його об'єкт і предмет, мета і завдання.

Схвалення і високої оцінки заслуговує сформована в дисертантки культура дослідницької праці, що помічена, зокрема, у визначенні загальної логіки дослідження і структуруванні тексту, оптимально підбраному комплексі методів дослідження, формулюванні наукових положень і висновків.

Імпонує увага дисертантки до аналізу стану дослідженості заявленої проблеми у вітчизняній і зарубіжній педагогічній та андрагогічній літературі. Вважаємо, що такий аналіз є першою і неодмінною умовою проведення порівняльних та історико-педагогічних досліджень, тематика яких відповідає спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Констатуємо належний рівень виконання поставленого завдання. Виявивши доволі репрезентативне інформаційне поле досліджуваної проблеми (304 джерела, у тому числі – 170 зарубіжних), дисертантка диференціювала джерельні ресурси (за хронологією, ступенем дотичності до теми тощо) й у результаті їх опрацювання аргументувала власну дослідницьку першість у цілісному вивченні розвитку системи освіти дорослих у Польщі другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

Доцільним і якісно виконаним, на наш погляд, є здійснений на початку роботи аналіз базових понять дослідження, узгодження українських і польських термінів, що важливо не тільки для успішної орієнтації у визначеній предметній площині, але й забезпечило читабельність тексту й легкість сприймання наукових положень, які хотіла донести автор.

Загальному розумінню ключової ідеї дослідження сприяла розроблена авторська періодизація розвитку системи освіти дорослих у Польщі у другій

половині ХХ – на початку ХХІ ст., що включає три періоди: ідеологічний (1951–1989 рр.), реформаторський (1990–1999 рр.), євроінтеграційний (2000–2009 рр.).

Підкреслимо, що запропонована періодизація є одним із важливих результатів виконаного дослідження, відображає його наукову новизну й має теоретичне значення, адже допомагає осмисленню історичних, організаційних і змістових аспектів розвитку системи освіти дорослих у Польщі, полегшує виявлення його внутрішніх закономірностей і дає змогу робити наукові узагальнення.

Варто також відзначити грамотність дисертантки у реалізації завдання періодизувати розвиток системи освіти в Польщі: чітко й обґрунтовано окреслено хронологічні й територіальні межі дослідження; визначено об'єктивні критерії поділу; висвітлено специфічні особливості, які відрізняють періоди одні від одних.

Значний інформаційно-пізнавальний потенціал дослідження акумульований у другому розділі дисертації, матеріали якого характеризують систему освіти дорослих у Польщі. На основі переконливої джерельної бази дисертантка презентує багатогранну і динамічну систему освіти дорослих у Польщі, яка складається із шкільної і позашкільної підсистем; висвітлює організаційні й дидактичні особливості їх функціонування крізь призму розробленої періодизації; розкриває підходи польських науковців до обґрунтування методологічних засад функціонування системи освіти дорослих та характеристики її складових.

Позитивно, що текстовий опис системи освіти дорослих доповнений рисунками і таблицями. Особливо відзначимо рисунок 2.1.3 (с.99 дисертації) і таблицю 2.1.3 (с.101), що виразно відображають осмислення авторкою цілісності системи освіти дорослих у Польщі. Крім того, основний текст розділу влучно і суттєво доповнюють систематизовані у таблицях (Додаток В) авторські інтерпретації параметрів польської системи освіти дорослих.

Очевидною науковою новизною і фактично основним результатом, на досягнення якого спрямовувала мета дослідження, є виокремлені та обґрунтовані в межах аналізованих періодів тенденції розвитку системи освіти дорослих у Польщі (1-й період - централізації управління освітою, ідеологізації і політизації змісту освіти, чіткої організації професійної освіти дорослих; 2-й - децентралізації освітньої сфери, зростання безробіття, очікування громадянами якісних змін у діяльності навчальних закладів і центрів зайнятості, впровадження андрагогічної моделі навчання в професійну освіту дорослих; 3-й європеїзації і багатовимірності освіти дорослих).

Значущо, що опрацювавши теоретичні матеріали щодо розвитку і функціонування польської системи освіти дорослих, з урахуванням результатів емпіричного ознайомлення з практикою освіти дорослих у Польщі та аналізу сучасного стану освіти дорослих в Україні, дисертантка зробила сміливу спробу прогностично обґрунтувати напрями і шляхи екстраполяції кращого зарубіжного досвіду в українські реалії, конкретизуючи кроки на державному, інституційному й регіональному рівнях за законодавчим, організаційно-управлінським, фінансовим і навчально-методичним напрямами.

Окремо відзначимо увагу в роботі до питання підготовки педагогічного персоналу для системи освіти дорослих і в цьому контексті підкреслимо практичне значення розробленого авторського курсу «Педагог-андрагог у системі освіти дорослих» для студентів закладів вищої освіти.

З огляду на наш власний досвід участі в розробці науково-дослідної теми «На шляху до запровадження наукової галузі «Освіта дорослих і післядипломна освіта» в Україні. Розробка концепції спеціалізації «Освіта дорослих і післядипломна освіта» у вищих навчальних закладах України» (виконувалася у 2017 р. в рамках міжнародного науково-технічного співробітництва Інститутом педагогічної освіти та освіти дорослих НАПН України, Чернівецьким національним університетом імені Юрія Федьковича,

Університетом м.Аугсбург, Німеччина), вважаємо корисними і доцільними результати й висновки дослідження для подальшого розроблення програм, нормативних документів та законодавчих актів, спрямованих на інституалізацію і професіоналізацію освіти дорослих в Україні.

Позитивно, що основні результати дослідження впроваджені в навчальний процес закладів вищої освіти України (Мелітополь, Кропивницький, Тернопіль, Нікополь), оприлюднені на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та доступні науково-педагогічній громадськості, оскільки належним чином відображені в наукових публікаціях.

Високо оцінюючи здобутки дисертантки, вважаємо за необхідне зазначити окремі дискусійні положення та зауваження до виконаного наукового дослідження:

1. Цілком слушним є виокремлення автором періодів розвитку системи освіти дорослих Польщі у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття. Проте, на нашу думку, в тексті їх характеристика подана дещо стисло, тоді як сутність дослідження потребує ширшого висвітлення ключових подій.

2. В основному тексті дисертації представлена детальна інформація про структурні складові системи освіти дорослих Польщі другої половини ХХ – початку ХХІ століття - шкільну і позашкільну. З огляду на заявлений заголовок розділу третього «Прогностичне обґрунтування розвитку освіти дорослих в Україні з урахуванням прогресивних ідей досвіду Польщі», доцільним було б розглянути в такому ж ракурсі існуючі наразі в Україні форми освіти дорослих з формулюванням рекомендацій щодо номенклатурних назв структурних ланок системи освіти дорослих в Україні (які, наприклад, можна було б розглядати в контексті розробки Закону «Про освіту дорослих»).

3. Переконливішого й ґрунтовнішого аналізу, на наш погляд, потребує питання змісту освіти дорослих у різних типах навчальних закладів з

представленням конкретних програм (підрозділ 2.2) у різні періоди. Доречно було б презентувати у додатках приклади навчальних програм, які використовували у другій половині ХХ – на початку ХХІ століття в закладах освіти дорослих у Польщі.

4. Вагомим результатом дослідження є виокремлення тенденцій розвитку системи освіти дорослих у Польщі. Позитивно, що авторка простежує і обґрунтовує тенденції в межах кожного періоду. Водночас, за матеріалами п.2.3, є підстави розглядати тенденції, які помічаються крізь усі періоди (наприклад, релевантність освіти дорослих і суспільно-політичної ситуації в країні; спрямованість на формування активної особистості тощо).

5. Враховуючи актуальність для України підготовки педагогічного персоналу для закладів формальної і неформальної освіти дорослих, доцільно було б подати в підрозділі 3.2 рекомендації щодо розроблення організаційного, змістового і навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх фахівців з освіти дорослих у вітчизняних закладах вищої і післядипломної освіти.

Висловлені зауваження та побажання не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження Пастушок Ольги Іванівни.

Загальний висновок

1. Дисертаційне дослідження на тему «Розвиток системи освіти дорослих у Польщі (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)» є завершеним, цілісним, самостійним дослідженням актуального і прогресивного зарубіжного досвіду функціонування освіти дорослих та з'ясування можливостей творчої екстраполяції його ідей у систему української неперервної освіти.

2. Структура дисертації відповідає логіці наукового дослідження, послідовно розкриває реалізацію мети і завдань наукового пошуку.

3. Визначена мета і сформульовані завдання розв'язані повно й доказово. Вірогідність одержаних результатів не викликає сумніву, оскільки вони адекватно відображають сутність завдань дослідження і досягнуті шляхом системного використання комплексу взаємозв'язаних дослідницьких методів, а також ґрунтовного опрацювання джерельної бази.

4. Виклад дисертаційного матеріалу вирізняється логічністю, послідовністю, чіткістю і науковою обґрунтованістю основних положень, повнотою і змістовністю узагальнень і висновків.

5. Отримані результати відповідають критеріям наукової новизни, мають очевидне теоретичне і практичне значення.

6. Матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію і впроваджені в навчальний процес закладів вищої освіти; обговорювались на міжнародних, всеукраїнських і міжвузівських науково-практичних конференціях, семінарах.

7. Основні результати дослідження відображені у 14 публікаціях (10 – одноосібних), з-поміж них – 1 методичні рекомендації, 3 статті у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у виданні України, що включено до міжнародних наукометричних баз, 1 стаття у зарубіжному науковому періодичному виданні, 7 публікацій у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, 1 праця, що додатково відображає наукові результати дисертації.

8. Автореферат підготовлено відповідно до чинних вимог, його зміст відображає структуру, основні положення, результати та висновки дисертаційної роботи.

9. Дисертаційна робота, її актуальність, зміст, обсяг та наукова новизна, практична значущість, обґрунтованість наукових положень, вірогідність висновків, використані методи дослідження, якість оформлення та повнота викладу повністю відповідають вимогам пп. 9, 11, 13 «Порядку присудження наукових ступенів» та вимогам до робіт такого рівня, а її автор

Пастушок Ольга Іванівна заслуговує на присвоєння їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент,
доктор педагогічних наук,
доцент, професор кафедри педагогіки
та соціальної роботи
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

Л.І.Тимчук

Підпис Л.І.Тимчук
Учений секретар Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
16.12.14 1.14. 14
45 05

